

Суб'єктивне відчуття емоційної близькості як предиктор формування емоційного інтелекту підлітка

Ivanova Y.O. Subjective feeling of emotional closeness as a predictor of forming of adolescent's emotional intelligence / Y.O. Ivanova // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 29. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 276–285.

Є.О. Іванова. Суб'єктивне відчуття емоційної близькості як предиктор формування емоційного інтелекту підлітка. У поданій статті представлено результати дисертаційного дослідження емоційного інтелекту (ЕІ) підлітка і особливостей його стосунків з батьками. Розглянуто також теоретичне підґрунтя досліджуваної проблеми: які батьківські установки сприяють, а які стають на заваді розвитку його ЕІ. Дані емпіричного дослідження підтверджують, що відображення сімейної ситуації виступає одним з факторів, що впливають на формування ЕІ в підлітковому віці. Проаналізовано психологічні особливості сімейних стосунків підлітків з різним рівнем ЕІ, а також особливості комунікації в сімейній системі підлітка. Виявлено, що для підлітків з нормальним і високим рівнем ЕІ суб'єктивне сімейне благополуччя полягає в прийнятті, співпраці, згоді й емоційній близькості з батьками. Проаналізовано значення батьківського контролю для формування ЕІ. Наведено результати дослідження розвитку ЕІ підлітків з чинниками, які відображають їх суб'єктивне сприйняття внутрішньосімейних стосунків. Підтверджено, що особливості сімейної комунікації впливають на рівень ЕІ підлітків. Досліджено зв'язок розвитку ЕІ з суб'єктивним відображенням емоційної близькості та такими сімейними параметрами як наявність бар'єрів комунікації, конфліктність між членами сім'ї, агресія і сімейна тривога. Підтверджено, що є диференціація розвитку ЕІ в підлітковому віці: 42% мають високий рівень ЕІ; 26% – середній, 32% – низький. При цьому продемонстрований рівень ЕІ підлітка тісно пов'язаний з диференціацією «Я». Помічено тенденцію, що завищений рівень самооцінки підлітка пов'язаний з низьким рівнем ЕІ. Виділено три групи підлітків в залежності від рівня їх ЕІ та диференціації «Я». Доведено, що основу для розвитку ЕІ створюють прийняття, згода і співпраця. Виявлено, що батьківський контроль є необхідною умовою, але не визначальною для розвитку ЕІ підлітка.

Ключові слова: емоційний інтелект, підлітковий вік, емоційна близькість, диференціація «Я», батьківський контроль.

Е.О. Иванова Субъективное ощущение эмоциональной близости как предиктор формирования эмоционального интеллекта подростка. В данной статье представлены результаты диссертационного исследования эмоционального интеллекта (ЭИ) подростка и особенностей его отношений с родителями. Рассмотрено также теоретическая база исследуемой проблемы, какие родительские установки помогают, а какие мешают развитию его ЭИ. Данные эмпирического исследования подтверждают, что отражение семейной ситуации выступает одним из факторов, которые влияют на формирование ЭИ в подростковом возрасте. Проанализированы психологические особенности семейных отношений подростков с разным уровнем ЭИ, а также особенности коммуникации в семейной системе. Выявлено, что для подростков с нормальным и высоким уровнем ЭИ субъективное семейное благополучие заключается в принятии, сотрудничестве, согласии и эмоциональной близости с родителями. Проанализировано значение родительского контроля для формирования ЭИ. Представлены результаты исследования развития ЭИ подростков с факторами, которые отражают их субъективное восприятие внутрисемейных отношений. Подтверждено, что особенности семейной коммуникации влияют на уровень ЭИ подростков. Исследовано связь развития ЭИ с субъективным отражением эмоциональной близости и такими семейными параметрами как наличие барьеров коммуникации, конфликтность среди членов семьи, агрессия и семейная тревога. Подтверждено, что существует дифференциация развития ЭИ в подростковом возрасте: у 42% высокий уровень ЭИ; 26% – средний, 32% – низкий. При этом продемонстрированный уровень ЭИ подростка тесно связан с дифференциацией «Я». Замечена тенденция, что завышенный уровень самооценки подростка тесно связан с низким уровнем ЭИ. Выделено три группы подростков в зависимости от уровня их ЭИ и дифференциации «Я». Доказано, что основой для развития ЭИ создают принятие, согласие и сотрудничество с родителями. Выявлено, что родительский контроль необходимое, но не определяющее условие для развития ЭИ подростка.

Ключевые слова: эмоциональный интеллект, подростковый возраст, эмоциональная близость, дифференциация «Я», родительский контроль.

Постановка проблеми. Проблема розвитку ЕІ цікавить нас в зв'язку з адаптацією підлітків в суспільстві і попередженні анти-соціальної та руйнівної поведінки, спрямованої на себе чи інших. ЕІ визначається як здатність спостерігати власні емоції і емоції інших людей, розрізняти їх та використовувати цю інформацію для вирішення проблем і регуляції поведінки. Розвиток емоційного інтелекту відбувається в процесі розвитку особистості. Сім'я виступає першим еталоном емоційного досвіду, її умови, які склалися в сім'ї, формують навички емоційної успішності дитини в соціумі. Перехід до підліткового віку характеризується глибокими змінами умов, що впливають на особистісний розви-

ток дитини, зокрема ЕІ. Ці зміни стосуються фізіології організму, з'являється можливість рефлексувати свої емоції і диференціювати емоційні стани, що створює передумови для розвитку ЕІ, яких не було на попередніх вікових стадіях [2; 4; 6].

Однак те, що розвиток пізнавальних здібностей підлітка дозволяє розвинути відповідні навички ЕІ, ще не означає розвиток цієї здібності. На процес розвитку ЕІ впливають інші чинники, які, в першу чергу, пов'язані з оточенням підлітка. На першому етапі нашого дослідження ми визначили норми розвитку компонентів ЕІ в підлітковому віці. Подана стаття присвячена аналізу умов сімейного стилю виховання, процесам комунікації і взаємодії між підлітком і батьками. Ми визначили групу характеристик, які заважають нормальному розвитку ЕІ в підлітковому віці.

Аналіз останніх досліджень. Групою дослідників (Goleman, D., Boyatzis, R., & McKee, A.) помічено, що програмне емоційне навчання позитивно впливає на зниження антисоціальної поведінки в школах, де ці програми застосовувались. Також це вплинуло на зростання загальної шкільної успішності. У багатьох дослідженнях показано, що високий рівень розвитку емоційного інтелекту сприяє успішності в різних сферах життя людини, таких як освіта, юриспруденція, медицина (M. Zeidner, G. Matthews, R.D. Roberts, 2004; M. Brackett, J. Mayer, R. Warner, 2004; Д. Гоулман, 2008) [3; 8; 9]. В дослідженнях D. Ocampo, P. Palos виділено дві форми батьківського контролю: поведінковий і психологічний. Підтверджено, що останній чинить більший вплив на наявні емоційні і поведінкові проблеми підлітка, спричиняючи такі поведінкові порушення як агресивна поведінка та вживання алкоголю і наркотичних речовин [10]. Д. Салас виділяє два типи адаптації: інфантильний і зрілий. Інфантильна адаптація характеризується тим, що людина в основному реагує на все емоційно як дитина, і емоції переважають над розумом. За наявності зрілого типу адаптації, навпаки, розум керує емоціями. Здатність до певного типу адаптації, в основному, залежить від оточення і умов, в яких відбувається розвиток особистості людини. Якщо в процесі зростання вона не набуває здатності до рефлексії, то поведінка людини в подальшому буде обмежена певними стереотипами. [1] Високий рівень ЕІ можливий тільки за наявності гнучкого реагування в різних життєвих ситуаціях і важливим є розуміння, які психологічні особливості сімейних стосунків підлітків дозволяють розвинути високий рівень рефлексії та інших компонентів ЕІ.

Постановка завдання. Метою поданої статті є підтвердити, що особливості емоційних стосунків в сімейній системі перед-

визначають формування ЕІ в підлітковому віці. Проаналізувати дані дослідження, які відображають суб'єктивне бачення підлітком сімейних стосунків і їх зв'язок з рівнем ЕІ досліджуваних. Ми припустили, що дослідження суб'єктивного бачення підлітка сімейних стосунків дозволить визначити основні фактори, що лежать в основі розвитку ЕІ підлітка. Ми припускаємо, що надання суб'єктивного значення тому, що відбувається в сімейній системі дозволяє реалізувати можливості сензитивного періоду і розвинути на високому рівні такі здібності як рефлексія, емпатія, розуміння складних емоцій, що формують базові навички ЕІ.

Основний матеріал. Будь-яка сімейна система обов'язково виконує ряд функцій. У контексті нашого дослідження нас найбільше цікавили виховна і комунікативна функції, оскільки саме вони відповідають за те, який приклад налагодження і побудови взаємодії бачить підліток в своїй родині. На нашу думку, для розвитку ЕІ найважливішу роль відіграють комунікативна і виховна функція сім'ї. Саме сімейна комунікація задовольняє потреби членів сім'ї у спілкуванні і взаємодії один з одним і соціумом. Виховна функція реалізується в трьох аспектах – первинна соціалізація дитини, постійний вплив батьків на дітей, а також систематичний вплив сімейної групи на кожного члена, що включає в себе батьківський контроль. Батьківський контроль, в свою чергу, можна розподілити на психологічний і поведінковий. Ми припустили, що батьківські установки можуть створювати сприятливі умови або, навпаки, заважати розвитку ЕІ підлітка. Батьківські установки – це система чи сукупність батьківського емоційного ставлення до дитини, сприйняття дитини. Наше припущення базується на дослідженні Д.Баумрінд, яка дослідила сукупність рис дитини, що пов'язані з чинником батьківського контролю. Вона підтвердила, що батьківський стиль впливає на те, яким чином дитина адаптується в життєвих ситуаціях. Цей стиль включає чотири параметри зміни батьківської поведінки, які відповідають за патерни дитячих рис. Це батьківський контроль, вимогливість, виховне спілкування і емоційна підтримка. Останній параметр полягає в тому, що батьки здатні висловлювати співчуття і любов, їх дії і емоційне ставлення спрямовані на сприяння фізичному і духовному зростанню дитини. Вона довела, що формування компетентних і ініціативних дітей базується на цих параметрах зміни батьківської поведінки. Відмінності в групах досліджуваних дітей спостерігалися за параметрами настрою, рівнем самоконтролю і поведінкою в нових ситуаціях. Комплекс рис компетентних дітей відповідає наявності в бать-

ківському відношенні до них всіх чотирьох вимірів. Компетентні діти є найбільш адаптивним [5; 7]. Оскільки рівень ЕІ безпосередньо впливає на адаптивність особистості в життєвих ситуаціях, ми, слідуючи за Д.Баумрінд, перевірили зв'язок рівня ЕІ з батьківським стилем виховання та позицією батьків по відношенню до підлітків. Спираючись на теоретичне підґрунтя, можна стверджувати, що такі сім'ї відрізняються за показниками батьківського контролю поведінки підлітка. У нашому дослідженні ми спиралися на те, що суб'єктивне відчуття емоційної близькості підлітка в стосунках з батьками впливає на формування його ЕІ.

Нами було проведено процедуру кластерного аналізу, щоб розподілити вибірку за рівнем ЕІ. Також, ми включили в цей аналіз показники, які стосуються сімейної комунікації, рівня агресії, конфліктності і тривоги в сім'ї. В результаті чого було виділено три кластери, які отримали назви «Високий ЕІ/Добре Диференційований підліток»; «Достатній ЕІ/Слабко Диференційований підліток»; «Низький ЕІ/Недиференційований підліток».

Кластер «Високий ЕІ/Добре Диференційований підліток» найбільший за кількістю досліджуваних – 42%. Середні значення усіх компонентів ЕІ в підлітків з цієї групи вищі, ніж в інших кластерах. Вони не відчувають неповноцінності в сім'ї і можуть сперечатися з батьками та виявляти свої почуття. Зі стилів сімейного виховання найчастіше в цьому кластері зустрічається стиль гіперпротекції. Підлітки з цього кластера демонструють те, що відбувається зазвичай під час проходження підліткової кризи. У цей період конфлікти з батьками, висловлювання протесту і непокори, відстоювання власної думки є нормальною поведінкою. Сім'я дає можливість підлітку захищати свої межі, відчути їх, при цьому не вдаючись до дезадаптивної поведінки. У цьому основна відмінність сімейних стосунків в підлітків з цього кластера, порівняно з іншими. Сім'я не відштовхує підлітка, не зважаючи на його поведінку і в нього залишається відчуття емоційного зв'язку з батьками. Це можна пояснити як надання підлітку дозволу бути собою без небезпеки втратити емоційний контакт з родиною.

В кластер «Достатній ЕІ/Слабко Диференційований підліток» увійшло 26% вибірки. У них наявний середній рівень ЕІ, тому що не всі його складові є добре розвиненими. При цьому, окремі компоненти ЕІ, такі як емпатія та співпереживання нещастю в них вищі, ніж в іншій частині вибірки. Помічено, що в цій групі досліджуваних ЕІ розвивається за якимось одним з компонентів, а всі інші розвинуті погано. У цих підлітків низький рівень самооцінки. В сім'ях таких підлітків високий рівень тривожності.

В кластер «Низький ЕІ/Недиференційований підліток» ввійшло 32% вибірки. Цей кластер характеризується низьким рівнем ЕІ. Найнижчі показники в них за такими складовими ЕІ як невміння проявляти негативні емоції та співпереживати нещастю. Такі підлітки зчитують переживання інших, проте не можуть висловити свої емоції з цього приводу і надати емоційну підтримку. Також їм важко виразити свою негативну експресію, щоб повідомити іншим про свої переживання. У більшості випадків рівень самооцінки в цих підлітків завищений. У сім'ях таких підлітків високий рівень конфліктності. При цьому підліток бере участь в конфлікті в коаліції з кимось із батьків проти іншого члена родини. Відмічена наявність бар'єрів комунікації, але знову ж таки, між коаліцією підлітка з кимось із батьків і іншого члена родини. Можна припустити, що підлітки з цього кластера вступають у сімейні конфлікти не з власних мотивів, а через емоційне злиття з батьком або матір'ю. Тому він змушений прийняти чийсь бік у сварці. Отже, в цій групі підлітків спостерігається низький рівень Диференціації «Я». Можна стверджувати, що в сім'ях цих підлітків не створено умов для розвитку емпатії і немає достатньо безпечних умов, щоб проявити свої емоційні переживання. У цих сім'ях батьки надто тиснуть на дитину і намагаються контролювати її почуття і погляди, або втягують у власні конфлікти з іншим членом подружжя. Тому підлітки реагують на такі втручання емоційними проблемами. Ці втручання у внутрішній світ підлітка мають вигляд надмірної критики, шантажу і провокування почуття провини.

Також нами було проведено процедуру кластерного аналізу за набором показників сімейних стосунків. Наша вибірка розподілилася на два кластери, які ми назвали «Сімейне благополуччя» і «Сімейне неблагополуччя».

*Таблиця 1***Наповнення кластерів за значимими показниками**

Показники методик	Кластер «Сімейне благополуччя»	Кластер «Сімейне неблагополуччя»
Сімейне благополуччя	4,4	2,4
Тривожність	3,0	4,1
Нехтування/прийняття (мати)	19,8	16,2
Згода/незгода (мати)	16,7	12,8
Емоційна дистанція/близькість (батько)	18,4	12,7
Нехтування/прийняття (батько)	20,4	12,3

Співпраця (батько)	17,6	12,4
Авторитетність батьків (батько)	20,7	15,8

За даними, поданими в таблиці 1, проявилися суттєві відмінності, що характеризують дві різні групи сімейних умов, в яких зростають підлітки. Перший кластер характеризується вищим рівнем сімейного благополуччя й узгодженості з батьками. У цих сім'ях вищий рівень прийняття й узгодженості дитини з матір'ю. З батьком в підлітків вищі показники емоційної близькості, прийняття, співпраці та узгодженості.

У сім'ї підлітків другого кластера наявний вищий рівень сімейної тривоги, низький рівень прийняття й узгодженості з батьками. Рівень суворості і контролю в другому кластері трохи вищий, ніж у першому. Спостерігається низький рівень сімейного благополуччя.

В обох групах досліджуваних наявний достатній рівень батьківського контролю. Проте, тільки в першому кластері високі показники емоційного контакту з батьками і поваги до них. Тобто, це відображує стилі сімейного виховання, які вважаються більш сприятливими для розвитку особистості дитини, а саме – демократичний стиль. За опосередкованими характеристиками ми можемо віднести першу групу досліджуваних до цього стилю. Тому що наявні ознаки, які змістовно наповнюють цей батьківський стиль.

Інтерпретуючи отримані дані, можна стверджувати, що хоча наявність батьківського контролю діагностується в обох групах, саме наявність емоційного прийняття і близькості характеризують благополучні сім'ї. У підлітків, які потрапили в кластер «Сімейне благополуччя», вищі середні показники ЕІ. Отже, батьківський контроль є необхідною умовою для розвитку ЕІ підлітка, однак цього недостатньо для формування ЕІ високого рівня. В групі, де наявні високі показники емоційного прийняття батьками ЕІ підлітків, є високим. Тобто, формування ЕІ високого рівня можливо тільки за умови емоційного прийняття батьками, емоційної близькості і згоди з ними. Тривога – це додатковий чинник, що створює фон, який заважає відчутти, що насправді відчуваєш в теперішньому моменті. Високий рівень тривоги створює додатковий бар'єр у сприйнятті власних емоційних станів і станів оточуючих.

Хочемо окремо звернути увагу на важливість батьківської фігури: авторитет батька в кластері «Сімейне благополуччя» значно вищий, ніж в кластері «Сімейне неблагополуччя», але при цьому стосунки між ним і підлітком емоційно тепліші. Якщо проаналізувати стосунки підлітка з батьками, то стосунки з матір'ю

не вимагають високого ЕІ. Це можна пояснити тим, що з самого народження рівень розуміння між матір'ю і дитиною є вищим, ніж з батьком. Матір намагається зрозуміти найменші зміни настрою в дитини і емоційний контакт встановлюється з раннього дитинства. Батько, в свою чергу, вимагає від дитини певного пристосування, що потребує емоційної чутливості. Це передбачає розуміння його емоційних станів. Дане стосується і вітчима, який представляє для підлітка соціум. Отже, можна стверджувати, що батько є більш значимою фігурою для формування ЕІ підлітка.

Висновки. Отже, ми бачимо, що є диференціація розвитку ЕІ в підлітковому віці: 42% мають високий рівень ЕІ; 26% – середній, 32% – низький. При цьому продемонстрований рівень ЕІ підлітка тісно пов'язаний з диференціацією «Я». Помічено тенденцію, що завищений рівень самооцінки підлітка пов'язаний із низьким рівнем ЕІ. Виділено три групи підлітків залежно від рівня їх ЕІ та диференціації «Я». Варто зазначити, що групи підлітків відрізняються не тільки за рівнем ЕІ, а і за сімейними ознаками. Це означає, що знайдено характеристики родини, в якій зростає підліток, що пов'язані з формуванням складових ЕІ, зокрема: сімейне благополуччя; тривожність; згода/незгода, емоційна дистанція/близькість та співпраця з батьками, нехтування/прийняття підлітка, авторитетність батьків. Доведено, що батько є більш значимою фігурою для формування ЕІ підлітка, і для того, щоб було сформовано високий рівень ЕІ потрібна не тільки наявність батьківського авторитету, а й співпраця та емоційне прийняття дитини батьком. Підтверджено, що формування ЕІ високого рівня є можливим тільки за умови емоційного прийняття батьками, емоційної близькості і згоди з ними. Виявлено, що батьківський контроль є необхідною умовою для розвитку ЕІ підлітка, однак цього недостатньо для формування ЕІ високого рівня.

Список використаних джерел

1. Бейнс Дж. Гипсосознание. Русское издание (перевод с испанского) / Дж. Бейнс. – М. : Институт Герметической Науки Дарио Саласа, 2003. – 128 с.
2. Воробьева Л. И. Психологическая роль и место подросткового возраста в онтогенезе / Л. И. Воробьева, В. А. Петровский, Д. И. Фельдштейн // Психология современного подростка. – М., 1987. – С. 6–36.
3. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект / Д. Гоулман; пер. с англ. А. П. Исаевой. – М. : АСТ Москва; Владимир : ВКТ, 2009. – 478 с.

4. Кривцова С. В. Подросток на перекрестке эпох / С. В. Кривцова. – М. : Генезис, 1997. – 288 с.
5. Либин А. В. Системная психотерапия Д. Баумринда / А. В. Либин. – СПб. : Питер, 1999. – 215 с.
6. Реан А. А. Психология подростка : Полное руководство / А. А. Реан. – М., 2003. – 432 с.
7. Семья в психологической консультации: Опыт и проблемы психологического консультирования / Под ред. А. А. Бодалева, В. В. Столина. – М. : Педагогика, 1989. – 208 с.
8. Goleman P. (September, 2008). Social intelligence and the biology of leadership/ P. Goleman, R. Boyatzis // Harvard Business Review. – 86:9. – PP. 74–81.
9. Mayer A. Emotional intelligence meets traditional standards for an intelligence / A. Mayer, J.D. Salovey P., and D.R. Caruso // Intelligence. – 1999. – Vol. 2. – PP. 267–298.
10. Ocampo D.B. Control Parental y Problemas Emocionales y de Conducta en Adolescentes / D.B. Ocampo, P.A. Palos // Revista colombiana de psicología. – Vol. 20/ – № 1 enero-junio 2011, issn0121–5469 bogotácolombia. – PP. 27–41.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Beyns Dzh. Gipsosoznanie. Russkoe izdanie (perevod s ispanskogo), – М. : «Institut Germeticheskoy Nauki Dario Salasa», 2003. – 128 st.
2. Vorobeva L. I. Psihologicheskaya rol i mesto podrostkovogo vozrasta v ontogeneze / L. I. Vorobeva, V. A. Petrovskiy, D. I. Feldshteyn // Psihologiya sovremennogo podrostka. – М., 1987. – S. 6–36.
3. Goulman D. Emotsionalnyi yintellekt / D. Goulman, per. s angl. A. P. Isaevoy. – М. : AST Moskva; Vladimir : VKT, 2009. – 478 s.
4. Krivtsova S. V. Podrostok na perekrestke epoh / S. V. Krivtsova. – М. : Genезis, 1997. – 288 s.
5. Libin A. V. Sistemnaya psihoterapiya D. Baumrinda / A. V. Libin. – SPb. : Piter, 1999. – 215 s.
6. Rean A. A. Psihologiya podrostka : Polnoe rukovodstvo / A. A. Rean. – М., 2003. – 432 s.
7. Semya v psihologicheskoy konsultatsii: Opyit i problemyi psihologicheskogo konsultirovaniya / Pod red. A. A. Bodaleva, V. V. Stolina. – М. : Pedagogika, 1989. – 208 s.
8. Goleman P. (September, 2008). Social intelligence and the biology of leadership/ P. Goleman, R. Boyatzis // Harvard Business Review. – 86:9. – PP. 74–81.

9. Mayer A. Emotional intelligence meets traditional standards for an intelligence / A. Mayer, J.D. Salovey P., and D.R. Caruso // *Intelligence*. – 1999. – Vol. 2. – PP. 267–298.
10. Ocampo D.B. Control Parental y Problemas Emocionales y de Conducta en Adolescentes / D.B. Ocampo, P.A. Palos // *Revista colombiana de psicología*. – Vol. 20/ – № 1 enero-junio 2011, issn0121–5469 bogotácolombia. – PP. 27–41.

Y.O. Ivanova. Subjective feeling of emotional closeness as a predictor of forming of adolescent's emotional intelligence. In this article the results of a scientific research of adolescent's emotional intelligence (EI) and features of his relationships with parents are presented. Also, the theoretical base of the investigated problem is considered as follows what paternal settings are supporting, and which prevent the developing of his EI. The data of the empirical research confirms that the reflection of the situation in family comes forward one of the factors that are influenced on forming of adolescent's EI. The psychological features of relations and communication in family system of the teenager with the different levels of EI are analyzed. It is revealed that for adolescents with normal and high level of EI family well-being consists in an acceptance, collaboration, consent and emotional closeness with parents. The meaning of parental control is analyzed for the formation of EI. The results of the research of development of adolescent's EI with factors that are reflecting their subjective perception of family relationships are presented. It is confirmed that the features of communication in family system are influenced on the level of adolescent's EI. The relationship between the development of EI with the subjective reflection of emotional closeness and such family parameters as a presence of barriers of communication, conflicts among family members, aggression and family anxiety is investigated. It is confirmed that there is the differentiation of the development of adolescent's EI: 42% have high level; 26% – middle level, 32% – low. At the same time the demonstrated level of adolescent's EI is closely related to the differentiation of «Me». There is a tendency that excessive self-esteem is closely to low level of EI. Our sample was divided on three groups depending on two criteria: the level of EI and differentiation of «Me». It is proved that the bases for the development of EI are created with the acceptance, collaboration, consent and cooperation with parents. It is revealed that parental control is a necessary but not significant condition to determine high level of adolescent's EI.

Key words: emotional intelligence, adolescence, emotional closeness, differentiation of «Me», parental control.

Received February 07, 2015

Revised February 18, 2015

Accepted March 21, 2015